

پیامدهای اقتصادی قرارگیری ایران در فهرست سیاه FATF

سجاد نصاری پور^{۱*} - مهرداد صالحی یگانه^۲

This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

چکیده

گروه ویژه اقدام مالی (اف ای تی اف) در سال ۱۹۸۹ به عنوان دیده بان پول شویی و تأمین مالی تروریسم در جهان تأسیس شد و در عرصه مبارزه با پول شویی، تأمین مالی تروریسم و منع اشاعه سلاح های کشتار جمعی فعالیت می کند. این گروه ۴۰ توصیه دارد که لازمه پیوستن به آن، تصویب و رعایت این توصیه هاست. بیش از ۲۰۰ کشور و سازمان بین المللی خود را ملزم به رعایت استانداردهای اف ای تی اف کردن؛ اما ایران در سال ۲۰۰۹ در فهرست سیاه این گروه قرار گرفت و تا سال ۱۴۰۳ به دلیل تصویب نکردن لوایح مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی و تأمین مالی تروریسم همچنان در فهرست سیاه اف ای تی اف قرار دارد. هدف این پژوهش پاسخ به این پرسش است که قرارگیری در فهرست سیاه اف ای تی اف چه پیامدهای اقتصادی برای ایران دارد؟ فرضیه ای که در پاسخ به این سؤال مطرح می شود این است که قرار گرفتن در فهرست سیاه اف ای تی اف سبب ایجاد محدودیت مالی و بروز مشکلات اقتصادی می شود. در مقاله حاضر با روش تحلیلی تلاش می شود فرضیه پژوهش به آزمون گذاشته شود. یافته های پژوهش نشان می دهد قرار گرفتن در فهرست سیاه اف ای تی اف سبب ایجاد محدودیت در مبادلات بانکی، کاهش وجهه بین المللی و به دنبال آن کاهش سرمایه گذاری خارجی، کاهش رشد اقتصادی، نوسانات ارزی و افزایش تورم شده است.

کلیدواژگان

ایران، پالرمو، پول شویی، تأمین مالی تروریسم، گروه ویژه اقدام مالی (اف ای تی اف / FATF)

* دانش آموخته کارشناسی ارشد روابط بین الملل دانشگاه فردوسی مشهد.

— دانشجوی دکتری رشته روابط بین الملل دانشگاه خوارزمی / نویسنده مسئول / ایمیل: mehrdadsalehi74@ut.ac.ir

مقدمه

گروه ویژه اقدام مالی (اف ای تی اف) یک نهاد بین‌دولتی است که در سال ۱۹۸۹ توسط کشورهای گروه جی ۷ در پاریس تأسیس شد. این گروه در سال ۱۹۹۰ گزارشی شش صفحه‌ای تحت عنوان توصیه‌های چهل‌گانه در مورد پول‌شویی منتشر کرد. این توصیه‌ها از آن زمان به بعد تکامل یافته و شامل انواع دیگر پول‌شویی مانند مبارزه با تأمین مالی تروریسم در پی حادثه ۱۱ سپتامبر، مبارزه با فساد در سال ۲۰۱۰، دزدی دریایی در سال ۲۰۱۱ و عدم اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی در سال ۲۰۱۲ می‌شود. از آنجایی که کشورها چارچوب‌های قانونی، اداری و عملیاتی و سیستم‌های مالی متفاوتی دارند؛ بنابراین نمی‌توانند همه اقدامات یکسانی برای مقابله با این تهدیدها انجام دهند. از این رو، توصیه‌های اف ای تی اف یک استاندارد بین‌المللی را تعیین می‌کند که دولت‌ها باید از طریق اقداماتی متناسب با شرایط خاص خود، آن را اجرا کنند. کشورها باید ابتدا خطرات ناشی از پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم را شناسایی، ارزیابی و درک کنند و سپس اقدامات مناسب را برای کاهش خطر اتخاذ کنند. اف ای تی اف از همه کشورها می‌خواهد تا اقدامات مؤثری را اجرا کنند تا سیستم‌های ملی خود را برای مبارزه با پول‌شویی، تأمین مالی تروریسم و تأمین مالی اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی با توصیه‌های بازنگری شده اف ای تی اف مطابقت دهند.

این گروه توصیه‌های ۴۰ گانه راجع به مبارزه با پول‌شویی و مبارزه با تأمین مالی تروریسم^۱ را به عنوان استانداردهای مالی معرفی می‌کند و از کشورها می‌خواهد در راستای سالم سازی سیستم پولی بانکی خود، این استانداردها را رعایت کنند. هدف اصلی استانداردهای مبارزه با جرایم سازمان یافته، مواد مخدر غیرقانونی، قاچاق انسان، تجارت غیرقانونی اسلحه، فساد و تروریسم است. همچنین اف ای تی اف در تلاش است تا از پول نقد برای تأمین مالی سلاح‌های کشتار جمعی توسط کشورهای پرخطر جلوگیری کند. این گروه به دولت‌ها در مورد نحوه مبارزه با جرایم مالی مشاوره می‌دهد و سیاست‌ها و رویه‌های اعضای خود را ارزیابی می‌کند. با افزایش محبوبیت ارزهای دیجیتال^۲ اف ای تی اف راهبردهای پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم را تجزیه و تحلیل می‌کند و به طور منظم قوانین خود را برای رسیدگی به نگرانی‌های نوظهور تشدید می‌کند. اف ای تی اف اکنون ۴۰ عضو دارد که ۳۸ کشور^۳ و دو سازمان منطقه‌ای را شامل می‌شود.

در دنیای سیاست زده امروزی، همه موضوعات ابعاد سیاسی پیدا می‌کنند، روابط پولی بانکی جمهوری اسلامی ایران از این قاعده مستثنی نیست. ایران از دهه ۱۳۸۰ تلاش خود را در زمینه مبارزه با پول‌شویی شروع کرد و قوانین مبارزه با پول‌شویی و قاچاق را به تصویب رساند. گروه ویژه اقدام مالی در سال ۲۰۰۹ ایران را در فهرست کشورهای غیر همکار قرارداد که بایستی

1 Terrorism

2 digital currencies

۳. گروه ویژه اقدام مالی عضویت روسیه را در ۲۴ فوریه ۲۰۲۳ به دلیل جنگ با اوکراین به حالت تعلیق درآورد.

اقدامات متقابل علیه آن صورت گیرد. در سال ۲۰۱۶ بعد از شکل گیری توافق هسته‌ای (برجام) به ایران فرصت یک ساله داده شد تا لوائح پالرمو^۱ و سی اف تی^۲ را به تصویب برساند و استانداردهای مدنظر اف ای تی اف را رعایت کند. هرچند این کنوانسیون‌ها در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید؛ اما به دلیل رد آنها توسط شورای نگهبان و سکوت مجمع تشخیص مصلحت نظام در خصوص آنها، ایران در سال ۱۳۹۸ دوباره در فهرست سیاه گروه ویژه اقدام مالی قرار گرفت و در اجلاس گروه ویژه اقدام مالی در خرداد ۱۴۰۳ ایران در کنار کشورهای میانمار و کره شمالی همچنان در فهرست سیاه باقی ماند. با وجود اینکه توصیه‌نامه‌های اف ای تی اف الزام آور نیستند؛ اما با توجه به اینکه اکثر کشورهای توسعه یافته صنعتی (بخش بزرگی از اقتصاد دنیا) مؤسس و پاینده به آن هستند، همکاری نکردن با آن تأثیرات مخربی بر اقتصاد کشورها بر جا می‌گذارد. بر همین اساس، این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال است که قرارگیری در فهرست سیاه اف ای تی اف چه پیامدهای اقتصادی برای جمهوری اسلامی ایران به دنبال دارد؟ فرضیه‌ای که در پاسخ به این سؤال مطرح می‌شود این است که قرار گرفتن در فهرست سیاه اف ای تی اف سبب ایجاد محدودیت مالی و بروز مشکلات اقتصادی می‌شود. در مقاله حاضر با روش تحلیلی تلاش می‌شود فرضیه پژوهش مورد آزمون قرار گیرد.

۱- پیشینه پژوهش

حسینی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای تحت عنوان «ابعاد حقوقی پیوستن ایران به گروه ویژه اقدام مالی (اف ای تی اف)» به بررسی بسترهای قانونی مورد نیاز پیوستن ایران به اف ای تی اف پرداختند. نویسندگان اعتقاد دارند «عضویت ایران در اف ای تی اف زمینه‌های لازم برای اطمینان سرمایه گذاران خارجی در خصوص شفافیت نظام بانکی ایجاد کرده و می‌تواند مشوق و اعتماد لازم برای سرمایه گذاران خارجی در این خصوص فراهم نماید. برای عضویت در گروه اقدام مالی، در ابتدا باید قوانینی در جهت مبارزه با تأمین مالی تروریسم و مبارزه با پول‌شویی در کشوری که می‌خواهد وارد گروه اقدام مالی شود به تصویب برسد یا اگر این قوانین در آن کشورها وجود دارد باید دارای استانداردهای گروه اقدام مالی باشد. تصویب یا استانداردسازی این دسته از قوانین به این علت است که زیرساخت‌های مناسب برای انجام توصیه‌های گروه اقدام مالی در کشور عضو فراهم شود. در ایران نیز هم قانون مبارزه با پول‌شویی و هم قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم به عنوان بسترهای حقوقی لازم برای عضویت ایران در اف ای تی اف فراهم است هرچند قوانین مورد اشاره ممکن است با نارسایی‌هایی مواجه باشند».

مقاله «نقش FATF بر سیستم‌های مالی کشورها: موفقیت‌ها و چالش‌ها به قلم نانیون^۳ و نصیری

^۱. کنوانسیون ملل متحد علیه جرائم سازمان یافته فراملی (United Nations Convention against Transnational Organized Crime) که در ۱۵ نوامبر ۲۰۰۰ با قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسید. به آن کنوانسیون پالرمو گفته می‌شود.

^۲. Terrorist Financing Convention

^۳. Nanyun

(۲۰۲۰) با تأکید بر تأثیر چارچوب سیاست مبارزه با پولشویی و نحوه اجرای استانداردهای گروه ویژه اقدام مالی (FATF) در کشورهای عضو، به بررسی میزان موفقیت‌ها و چالش‌های اجرای آنها می‌پردازند. نویسندگان مهم‌ترین چالش‌ها را مشکل در هماهنگی‌های داخلی، محدودیت ظرفیت کشورها، ناکافی بودن منابع و پیچیدگی‌های ارزیابی در اجرای استانداردهای FATF می‌دانند و هماهنگ‌سازی قوانین، انعطاف‌پذیری در پاسخ به تهدیدات جدید، پذیرش فرآیند ارزیابی متقابل، افزایش فضای مالی بین‌المللی و افزایش مشروعیت بخشیدن به فرآیندهای FATF را بعنوان مهم‌ترین موفقیت‌هایی آن مورد اشاره قرار می‌دهند.

کید^۱ و پاتزولد^۲ (۲۰۲۱) در مطالعه خود با عنوان «تأثیر فهرست خاکستری^۳ بر جریان سرمایه: تحلیلی با استفاده از یادگیری ماشینی» میزان تأثیرگذاری قرارگیری در فهرست خاکستری اف ای تی اف را بر جریان سرمایه در کشورهایی که در این فهرست قرار دارند مورد بررسی قرار می‌دهند. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد قرارگیری در فهرست خاکستری از نظر آماری منجر به کاهش معنا دار جریان سرمایه می‌شود.

اف ای تی اف (۲۰۲۲) در گزارش «وضعیت اثربخشی و انطباق با استانداردهای FATF» یک نمای کلی از وضعیت تلاش‌های جهانی برای مقابله با پولشویی، تروریسم و تامین مالی اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی ارائه می‌دهد. این گزارش بر اساس داده‌های گزارش‌های ارزیابی متقابل FATF و FSRB از سال ۲۰۱۳ است که نقاط قوت و ضعف چارچوب‌های AML و CFT را ارزیابی می‌کند. به طور کلی، این گزارش نشان می‌دهد که کشورها با ایجاد و تصویب طیف گسترده‌ای از قوانین و مقررات برای مقابله بهتر با پولشویی، تروریسم و تامین مالی اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی، پیشرفت‌های زیادی در بهبود انطباق فنی داشته‌اند. با این حال، برخی از کشورها هنوز با چالش‌های اساسی در این زمینه مواجه‌اند.

سرخابی و ملایی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «ابعاد حقوقی پیوستن ایران به اف ای تی اف» با رویکرد حقوقی شرایط عضویت ایران در اف ای تی اف را بررسی می‌کنند. آن‌ها اذعان دارند «اگر چه توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی همانند یک معاهده بین‌المللی، الزام‌آور و موجد تعهد نیست؛ اما عدم پذیرش و رعایت این مقررات، نه تنها موجب سوءظن بین‌المللی نسبت به کشور مستنکف می‌گردد و فضای تهمت علی‌الخصوص راجع به کمک‌های مالی به گروه‌های خرابکار و تروریستی را فراهم می‌سازد؛ بلکه موجب بروز مشکلات عدیده و بسیاری در فضای کسب و کار بین‌المللی و تجارت خارجی می‌شود».

جمالی حاجیانی و همکاران (۱۴۰۲) در مطالعه خود با عنوان «رویکرد قانونگذاری ایران در گزارش معاملات مشکوک به پولشویی و موانع قانونی، فقهی و اجرایی آن» موضع قانونگذاری

^۱ Kida

^۲ Paetzold

^۳ grey list

ایران، در مقایسه با استانداردهای جهانی را مورد مطالعه قرار می‌دهند و در پایان، به بررسی مهم‌ترین موانع قانونی، فقهی و اجرایی فراروی گزارش‌دهی معاملات مشکوک پرداخته می‌شود. نویسندگان نتیجه می‌گیرند «در مقررات ضد پول‌شویی ایران، به ویژه قانون اصلاح قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۹۷ و آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۴ آن، مصوب ۱۳۹۸، اقدامات بایسته همسو با استانداردهای جهانی، به منظور گزارش‌دهی معاملات مشکوک، صورت پذیرفته است و ساختارهای لازم ایجاد شده است. با این وجود، ممکن است قواعد مربوط به راز داری حرفه‌ای، اصل صحت، اماره تصرف، سیاست‌های مرتبط با جذب سرمایه در بانک‌ها و هزینه‌های بالای انطباق با استانداردهای ضد پول‌شویی، این اصل مهم را در مبارزه با پول‌شویی، تحت الشعاع قرار دهد و در مسیر گزارش‌دهی مطلوب معاملات مشکوک خلل وارد سازد».

پورقربان و زارع‌پور (۱۴۰۲) در مقاله‌ای بعنوان «عضویت در کنوانسیون‌های پالمو و سی اف تی و تاثیر آن بر امنیت ملی ایران» با بررسی مواد و بندهای پالمو و سی اف تی و تحلیل جوانب آن‌ها از زوایای مختلف، سعی کرده است تا حد ممکن خطرات ناشی از اجرای این الزامات بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران مورد توجه قرار دهد.

نوروزی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهش خود با عنوان «بررسی رویکرد نهادهای مالی بین‌المللی در پیشگیری و مقابله با پول‌شویی» این پرسش مطرح می‌کنند که پدیده پول‌شویی چه تأثیری بر اقتصاد جهانی داشته و رویکرد نهادهای مالی بین‌المللی در پیشگیری و مقابله با این فرآیند چیست؟ یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که پول‌شویی یکی از معضلات اساسی در عرصه اقتصاد بین‌الملل است. نظارت نهادهای بین‌المللی بر نظام‌های مالی می‌بایست با هدف حفاظت از یکپارچگی و ثبات نظام‌های مالی بین‌الملل انجام گیرد و این امر مستلزم این است که نهادهای مالی بین‌المللی از طریق تعامل با یکدیگر و همکاری با کشورهای گوناگون، اقدامات خود را در زمینه مبارزه با پول‌شویی اعم از ردیابی جریان پول‌های کثیف، افزایش شفافیت سیستم‌های بانکی بین‌المللی، توسعه زیرساخت‌های الکترونیکی، یکپارچه سازی سیستم اطلاعات مالی و ... ارتقاء داده و در سطح جهانی مطرح کنند.

۲- مبانی نظری: جهانی‌شدن اقتصاد

جهانی‌شدن اقتصادی به عنوان یکی از مهم‌ترین تحولات چند دهه اخیر، نقش اساسی در شکل‌گیری روابط اقتصادی و مالی کشورها ایفا می‌کند. در تعاریف مختلفی که از این پدیده ارائه شده است، صندوق بین‌المللی پول (IMF) جهانی‌شدن را به معنای افزایش وابستگی متقابل اقتصادی کشورها از طریق گسترش حجم و تنوع مبادلات تجاری، جریان سرمایه، و انتقال فناوری می‌داند و صندوق بین‌المللی پول بر این باور است که رشد اقتصادی تنها راه بهبود استانداردهای زندگی در کشورهای در حال توسعه است و این امر به بهترین وجه از طریق جهانی‌شدن به دست می‌آید (IMF, 2002). سیموز^۱ جهانی‌شدن را فرایندی می‌داند که به کاهش اهمیت مرزهای ملی در تجارت،

^۱. Simos

تخصصی شدن تولید در سطح فراملی، شکل‌گیری شبکه‌های تولیدی چندملیتی، و همکاری‌های بیشتر میان بنگاه‌های اقتصادی منجر شده است. فرانکل جهانی شدن را فرایند ادغام بازارهای ملی در یک بازار جهانی فراگیر توصیف می‌کند که در آن کالا، خدمات، سرمایه و نیروی کار آزادانه جابه‌جا می‌شوند. یکی از مشخصه‌های اصلی این فرایند، اتکای بیشتر به نظام بازار، خصوصی‌سازی و آزادسازی اقتصادی در ابعاد مختلف مانند تجارت، سرمایه‌گذاری و جریان‌های مالی است (محمودی، ۱۳۹۸: ۴۹)؛ (Mahoodi, 2019: 49).

مطالعات مختلف نشان داده‌اند که جهانی شدن از طریق کاهش محدودیت‌های تجاری و افزایش رقابت، تأثیرات متفاوتی بر متغیرهای اقتصادی مانند سرمایه‌گذاری خارجی، تورم، و مبادلات مالی و بانکی دارد. آزادسازی اقتصادی و کاهش موانع تجاری، کشورها را قادر می‌سازد تا سرمایه‌های خارجی را جذب کنند و به رشد اقتصادی خود شتاب بخشند. ورود سرمایه‌های خارجی، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، علاوه بر تأمین منابع مالی و انتقال دانش فنی، بهبود بهره‌وری را نیز به همراه دارد. رابطه میان جهانی شدن و تورم، یکی از مباحث کلیدی در اقتصاد کلان است. نظریه‌پردازانی مانند رومرو معتقدند که باز بودن فضای تجارت، موجب کاهش تورم می‌شود، زیرا رقابت بیشتر در بازارهای جهانی، قدرت قیمت‌گذاری شرکت‌های داخلی را کاهش می‌دهد و از ایجاد رانت‌های انحصاری جلوگیری می‌کند (Romer, 1993: 869-903). یکی از مهم‌ترین جنبه‌های جهانی شدن، تأثیر آن بر نظام بانکی و جریان‌های مالی بین‌المللی است. با گسترش فرآیند جهانی شدن، یکپارچگی مالی میان کشورها افزایش یافته و جریان‌های سرمایه‌ای به راحتی در سطح بین‌المللی جابه‌جا می‌شوند. این امر منجر به توسعه سیستم‌های پرداخت بین‌المللی، کاهش هزینه‌های تراکنش‌های مالی و افزایش دسترسی به منابع اعتباری می‌شود. با این حال، کشورهایی که نتوانسته‌اند خود را با استانداردهای شفافیت مالی بین‌المللی هماهنگ کنند، با محدودیت‌های جدی در مبادلات بانکی مواجه شده‌اند (Rogoff, 2003: 63-64).

جهانی شدن اقتصاد به عنوان فرآیندی که موجب همگرایی اقتصادهای ملی در یک ساختار یکپارچه جهانی می‌شود، تأثیرات گسترده‌ای بر حوزه‌های مختلف اقتصادی، از جمله سرمایه‌گذاری خارجی، نظام بانکی، تورم و مبادلات مالی دارد. این فرآیند که با افزایش جریان‌های تجاری، سرمایه‌ای و فناوری همراه است، کشورها را ناگزیر به پذیرش استانداردهای بین‌المللی در حوزه‌های مالی و اقتصادی کرده است. در این میان، اف ای تی اف به عنوان یک نهاد بین‌المللی، نقش کلیدی در تنظیم و نظارت بر سیستم‌های مالی جهانی ایفا می‌کند و کشورهایی که با استانداردهای این نهاد همسو نشوند، در تعاملات مالی بین‌المللی با چالش‌های جدی روبه‌رو خواهند شد.

۳- ایران و اف.ای.تی.اف (FATF)

از سال ۲۰۰۷، اف ای تی اف ایران را به دلیل تصویب نکردن قوانین مبارزه با پولشویی و تأمین مالی

¹. Franke

². Romer

تروریسم، به عنوان تهدیدی برای نظام مالی بین‌المللی معرفی کرد. این هشدار را در سال ۲۰۰۸ تشدید کرد و «از اعضای خود و مؤسسات مالی در سراسر جهان خواست در معاملات با ایران دقت لازم را به عمل آورند. در فوریه ۲۰۰۹، اف ای تی اف با اعمال اقدامات متقابل علیه ایران فشارها را افزایش داد. در همین زمان بحث پرونده هسته ای ایران نیز مطرح بود. در سال ۲۰۰۹، شورای امنیت سازمان ملل قطعنامه ۱۹۲۹ را به تصویب رساند که در آن از کشورها می‌خواست با اتخاذ تدابیر لازم از افتتاح شعبه‌ها و نمایندگی‌های بانک‌های ایران در قلمروی خود در صورتی که معتقدند چنین شعبی با فعالیت‌های اتمی ایران ارتباط دارند، جلوگیری کنند» (Linsey & Mastabi, 2018: 2-3).

بعد از توافق برجام گروه ویژه اقدام مالی در قبال تعهدات ایران که در برجام پذیرفته بود با انتشار بیانیه‌ای از کشورها درخواست کرد تا اقدامات مقابله‌ای علیه جمهوری اسلامی ایران را به مدت یک سال به حالت تعلیق در آورند تا اقدامات لازم را در جهت تصویب و رعایت استانداردهای کنوانسیون‌های سی اف تی و پالرمو انجام دهد (Linsey & Mastabi, 2018: 218). تا اکتبر سال ۲۰۱۸ قوانین مقابله با تأمین مالی تروریسم و پول شویی تصویب نشد. تا اینکه بعد از مسکوت ماندن لایحه الحاق ایران به کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم و همچنین کنوانسیون پالرمو در مجمع تشخیص مصلحت نظام، اف ای تی اف مهلتی دیگر تا اواخر اکتبر ۲۰۱۹ به ایران برای تعیین تکلیف لوايح سی اف تی و پالرمو داد. گروه ویژه اقدام مالی در دو نوبت دیگر فرصت‌های چهار ماهه خود را تمدید کرد و نهایتاً در فوریه ۲۰۲۰ با اتمام فرصت داده شده، ایران دوباره در فهرست سیاه گروه ویژه اقدام مالی قرار گرفت (خیرانی و همکاران، ۱۴۰۱: ۶۹-۳۹)؛ (Khairani & et al, 2022: 39-69). در اجلاس گروه ویژه اقدام مالی در خرداد ۱۴۰۳ ایران در کنار کشورهای میانمار و کره شمالی همچنان در فهرست سیاه باقی ماند.

دولت‌های مختلف در ایران رویکرد متفاوتی نسبت به اف ای تی اف دارند. در دوران پیش از برجام ایران با چالش‌های عمده‌ای در زمینه نقل و انتقال پول، ایجاد بانک‌های مشترک با کشورهای خارجی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی دست و پنجه نرم می‌کرد. با این حال، دولت احمدی نژاد رویکردی محتاطانه نسبت به پذیرش استانداردهای اف ای تی اف داشت. دولت روحانی، دیدگاه مثبت‌تری نسبت به پیوستن به اف ای تی اف داشت. از این‌رو، پس از توافق برجام، ایران به‌طور جدی‌تر درگیر موضوع اف ای تی اف شد. دولت روحانی با هدف تسهیل روابط تجاری و بازگشت به سیستم مالی بین‌المللی، تلاش کرد تا استانداردهای اف ای تی اف را رعایت کند و به شرایطی برای گشایش در روابط اقتصادی با غرب دست یابد. اما تحریم‌های ترامپ خروج آمریکا از برجام و بدنبال آن مسکوت ماندن اف ای تی اف در مجمع تشخیص مصلحت نظام، باعث شد تا این تلاش‌ها به نتیجه نرسد و ایران همچنان در فهرست کشورهای مشمول ریسک بالا باقی بماند. دولت ابراهیم رئیسی به دلیل دیدگاه‌های محافظه‌کارانه‌تر نسبت به مسائل خارجی و روابط با غرب، تمایلی به پذیرش کامل الزامات اف ای تی اف نداشت. در این راستا، علی‌رغم فشارهای بین‌المللی برای پیوستن به اف ای تی اف، مقاومت‌هایی از طرف برخی مسئولان و گروه‌های سیاسی در داخل

کشور مشاهده می‌شد. دولت پژوهشگران موضوع اف ای تی اف را با جدیت بیشتری دنبال می‌کند و با پیگیری‌های دولت دوباره موضوع تصویب پالرمو و سی اف تی به مجمع تشخیص مصلحت نظام برگشت تا مورد بررسی قرار گیرد.

۴- پیامدهای اقتصادی قرار گرفتن در لیست سیاه

باتوجه به اینکه بیش از ۲۰۰ کشور و سازمان بین‌المللی خود را ملزم به رعایت استانداردهای اف ای تی اف کردند، عدم پذیرش آن از سوی ایران تأثیرات منفی بر اقتصاد کشور به همراه خواهد داشت. در این قسمت تأثیرات اف ای تی اف بر اقتصاد ایران بررسی می‌شود.

۴-۱- تأثیرات بر تجارت و سرمایه‌گذاری خارجی

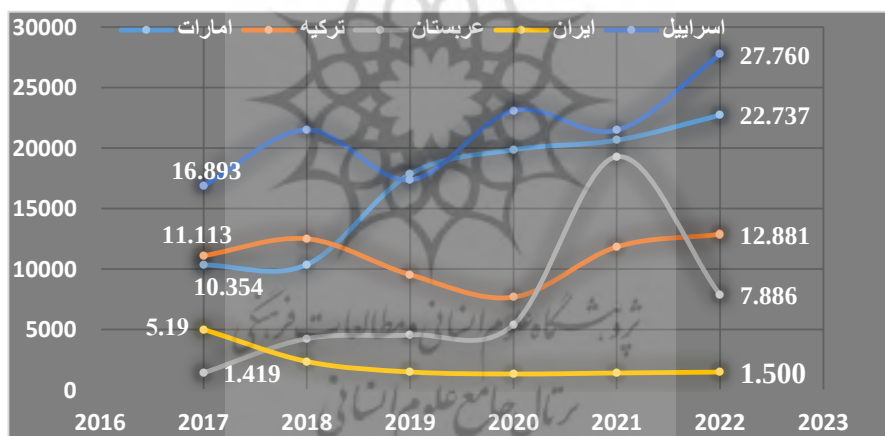
به دنبال پدیده جهانی شدن و گسترش روابط تجاری بین کشورهای دنیا، عوامل و متغیرهای جدیدی به عنوان محرک رشد اقتصادی کشورها به‌ویژه کشورهای در حال توسعه مطرح شده‌اند. در این میان نقش و جایگاه سرمایه‌گذاری خارجی در الگوهای رشد برای کشورهای در حال توسعه که با مشکلات مالی درگیر هستند، قابل ملاحظه بوده است (فاضلیان و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۴۸)؛ Fazilian, (2022: 148). از نظر آنکتادا؛ «سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌تواند از طریق انتقال فناوری و مهارت‌ها زمینه‌های افزایش کارایی در کشور مقصد را فراهم کند» (Unctad, 2009, 1). «تقریباً در تمام دنیا در خصوص این موضوع توافق وجود دارد که افزایش سرمایه‌گذاری موجب کاهش فقر شده و زمینه ایجاد رشد اقتصادی را فراهم می‌کند. در برنامه هفتم توسعه جمهوری اسلامی ایران نیز رشد ۸ درصد اقتصادی پیش‌بینی شده که بدون سرمایه‌گذاری خارجی، امکان تحقق آن بعد بنظر می‌رسد. حسین سلیمی، رئیس انجمن سرمایه‌گذاری خارجی در همین زمینه اظهار داشت: «اگر به سرعت به سمت سرمایه‌گذاری نرویم، مشکل رکود تورمی ایجاد خواهد شد. دولت باید عقب‌افتادگی‌های سال‌های گذشته را جبران کند. نظام سیاست‌گذاری باید متوجه این مسئله باشد که بدون سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در اقتصاد کشور، رشد ۴ یا ۸ درصد ممکن نیست» (سلیمی، ۱۴۰۱)؛ (Salimi, 2022).

بدیهی است سرمایه‌گذاران بدون کسب اطلاع کافی راجع به شرایط کشور میزبان اقدام به سرمایه‌گذاری نمی‌کنند. زمانی که فعالیت‌های پول‌شویی آشکار می‌شوند یا حتی اگر فقدان شفافیت و یکپارچگی احساس شود، سرمایه‌گذاران محتاط می‌شوند. این احتیاط به اقدامات ملموس تبدیل می‌شود که اغلب منجر به خروج یا صرف‌نظر از سرمایه‌گذاری در کشور پریسک می‌شود؛ بنابراین، فراهم کردن بستر و شرایط مناسب جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی و رفع موانع و محدودیت‌های موجود امری اجتناب‌ناپذیر است. از این‌رو، قرارگیری در فهرست سیاه اف ای تی اف امکان جذب سرمایه‌گذاری خارجی را کاهش می‌دهد. زیرا گزارش‌های اف ای تی اف برای سرمایه‌گذاران کلان اقتصاد بین‌المللی یک شاخص بسیار مهم و اساسی است که به آن توجه دارند.

¹. Unctad

پذیرش استانداردهای این گروه امکان جذب سرمایه خارجی را برای کشور ایران بالا می‌برد (فولادی، ۱۳۹۷: ۹۰)؛ (Fooladi, 2019: 90).

اگر ایران استانداردهای اف ای تی اف را بپذیرد در تابلوهای اعتبارسنجی دنیا کم‌ریسک‌تر می‌شود و سرمایه‌گذاران نیز دنبال این هستند که کدام کشورها شفافیت مالی بیشتری دارند. حتی اگر اف ای تی اف به صورت نمادین تصویب شود رابطه جهان با ایران بهتر می‌شود. کشورهای طرف معامله با کشوری که استانداردهای اف ای تی اف را پذیرفته و خود را ملزم به رعایت آنها کند، می‌توانند از شفافیت مالی آن کشور اطمینان حاصل کنند و با خیال راحت معامله خود را انجام دهند. در واقع تجارت خارجی با کشوری که استانداردهای اف ای تی اف را پذیرفته آسان‌تر است. از طرف دیگر، سرمایه‌گذاران بین‌المللی سعی می‌کنند در کشورهایی سرمایه‌گذاری کنند که از نظر سرمایه امن و حساب‌ها شفاف باشند تا نگران ضبط اموال، برگشتن سود یا اصل سرمایه خود نباشند. بنابراین، قرارگیری ایران در فهرست سیاه گروه ویژه اقدام مالی با کاهش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران رابطه مستقیم دارد. در نمودار زیر روند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در پنج کشور ایران، عربستان، ترکیه، امارات و اسرائیل مقایسه می‌شود.

نمودار ۱. مقایسه حجم سرمایه‌گذاری در ایران و چهار کشور منطقه به میلیارد دلار

Chart 1. Comparison of investment volume in Iran and four countries in the region in billions of dollars

منبع داده‌ها: (آنکتاد، ۱۴۰۲)؛ (UNCAD, 2024)

طبق داده‌های آنکتاد بیشترین میزان سرمایه‌گذاری خارجی در ایران مربوط به سال ۲۰۱۷ است که جمهوری اسلامی ایران در قالب برجام با کشورهای ۵+۱ همکاری کرد و همچنین از لیست سیاه اف ای تی اف به حالت تعلیق درآمده بود. جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از سال ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۲ روندی نزولی و با شیبی ملایم داشته است. همین روند در نهایت موجب شده تا رقم سرمایه‌گذاری خارجی از ۵ میلیارد و ۱۹ میلیون دلار در سال ۲۰۱۷ به ۱ میلیارد و ۵۰۰ میلیون دلار در سال ۲۰۲۲ کاهش پیدا کند. سیر نزولی سرمایه‌گذاری خارجی در ایران نشان می‌دهد که عدم

پذیرش پالرمو و سی اف تی و بدنبال آن قرارگیری مجدد ایران در لیست کشورهای پرریسک رابطه مستقیمی با فرار سرمایه از ایران دارد. از بین چهار قدرت منطقه‌ای جنوب غربی آسیا (ایران، عربستان، ترکیه و اسرائیل) در جذب سرمایه‌گذاری خارجی جمهوری اسلامی ایران با اختلاف معناداری در رتبه چهارم قرار دارد. ترکیه پس از سه سال تلاش، از فهرست خاکستری اف ای تی اف خارج شد و فرصت جذب سرمایه‌گذاری خارجی را افزایش داد؛ آن هم درست زمانی که رقابت اقتصادی میان ایران و ترکیه طی سال‌های اخیر بسیار جدی‌تر از همیشه شده است. در این رقابت، ترکیه فرصت جذب سرمایه‌گذار خارجی را به دست آورده است.

این در حالی است که روند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران نزولی است. با خروج ترکیه از فهرست خاکستری، ممکن است برخی از شرکت‌های بخش خصوصی و تاجران ایرانی به فکر سرمایه‌گذاری در این کشور بیفتند و از راه ترکیه، مراودات خود را انجام دهند. کشور امارات نیز در جذب سرمایه‌گذاری خارجی روند صعودی و قابل توجهی را تجربه کرده است. عربستان با ۷ میلیارد و ۸۸۶ میلیون دلار و اسرائیل با ۲۲ میلیارد و ۷۳۷ میلیون دلار سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۲۲ با اختلاف چشمگیری نسبت به ایران قرار دارند. ایران دارای موقعیت استراتژیک منطقه‌ای و ظرفیت فراوانی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی است که در حال حاضر به دلیل انزوا در صحنه بین‌المللی از آن بهره‌برداری نمی‌شود. برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، اف ای تی اف یک مشکل است و کانال‌های پولی و مالی باید به روی کشور باز شود. اما حل این مشکل به معنای جاری شدن سیل سرمایه‌های خارجی به داخل کشور نیست و موانع دیگری هم در این بین وجود دارد. از دیگر موانع جذب سرمایه‌گذاری خارجی می‌توان به تحریم‌ها، بالا بودن هزینه‌های مبادله، عدم وجود سازوکارهای انتقال پول و ارز، عدم هماهنگی با نظام جهانی و بدنبال آن وجود نگرش منفی نسبت به جمهوری اسلامی ایران، بوروکراسی پیچیده و تعدد و تنوع مراکز تصمیم‌گیری، نبود وحدت نظر و هماهنگی بین مسئولین در تعیین اولویت‌های جامعه، اشاره کرد.

۴-۲- تأثیرات بر سیستم بانکی

امروزه استانداردهای اف ای تی اف و نظر این سازمان درباره سطح پایبندی کشورها به این استانداردها، به عنوان یکی از مهم‌ترین پیش‌نیازهای ارائه هرگونه ارتباط و ارائه خدمات بانکی و اعتباری و مالی از سوی بانک‌ها و مؤسسات مالی به دیگر کشورها است. اف ای تی اف و مقررات آن، شرط حضور سیستم بانکی ایران در بیرون از مرزها است. اگر جمهوری اسلامی ایران نتواند از فهرست سیاه خارج شود، سیستم بانکی کشور به طور کامل فلج خواهد شد. اگر سیستم بانکی ایران می‌خواهد با سیستم بانکی جهان اعم از کوچک یا بزرگ آن هر نوع ارتباطی را برقرار کند، شرط آن اف ای تی اف است. شاید مهم‌ترین چالشی که در زمان حاضر از بعد امنیت اقتصادی مطرح شده، تحریم‌های بین‌المللی به خصوص تحریم‌های مالی علیه بانک‌های ایرانی است که سیستم اقتصادی کشور را با مشکلات جدی مواجه کرده است. در نتیجه این تحریم‌ها بخش عمده‌ای از عملیات بانکی از جمله نقل و انتقال ارز، گشایش اعتبارات اسنادی، گشایش ضمانت‌نامه‌های بانکی و... تحت تأثیر شدید قرار گرفته است.

«تأثیرات تحریم بانک‌ها روی سیستم مالی و پولی کشور عبارت‌اند از: ۱. کاهش درآمد بانک به دلیل محدود شدن خدمات مالی بین‌المللی؛ ۲. افزایش ریسک‌های بین‌المللی بانک، به دلیل عدم امکان استفاده از ابزارهای مالی بین‌المللی؛ ۳. افزایش مخاطره در خصوص منابع بانک؛ ۴. افزایش مطالبات؛ ۵. تأثیر بر ریسک اعتباری؛ ۶. کاهش اعتماد فروشندگان بین‌المللی به سیستم بانکی؛ ۷. تحمیل هزینه‌های تأمین مالی؛ ۸. کاهش اعتماد عمومی به نظام بانکی» (زارع و اسمعیلی اتویی، ۱۳۹۳: ۲۲۲-۲۲۱)؛ (Zare & Ismail Etoyi, 2014: 221-222).

بسیاری از بانک‌های جهان ممکن است خود را مقید به تحریم‌های آمریکا ندانند و آماده ارائه خدمات بانکی به ایران باشند، اما از آنجاکه آنها خود را مقید به توصیه‌های اف ای تی اف می‌دانند، از ارائه خدمات به کشوری که در فهرست سیاه این نهاد قرار گرفته، خودداری خواهند کرد. بنابراین، در این شرایط بانک‌های چین و روسیه نیز امکان همکاری محدودتری با ایران خواهند داشت. این بدین معناست که قرارداشتن در فهرست سیاه به معنی خنثی شدن بسیاری از سازوکارهای دورزدن تحریم‌های آمریکا خواهد بود. مخالفان اف ای تی اف استدلال می‌کنند که «دورزدن تحریم‌ها از نظر این گروه مصداق پول‌شویی است. همچنین همکاری با این گروه سبب دسترسی آمریکا به اطلاعات مالی اشخاص و مؤسسات ایرانی شده و امکان دورزدن تحریم‌ها را از ایران می‌گیرد». در این مورد، لازم به ذکر است که اگر منظور از تحریم، تحریم‌های یک‌جانبه آمریکاست، دور زدن آن‌ها به معنی پول‌شویی نیست. به علاوه، باید در نظر داشت که آمریکا تقریباً کل اقتصاد ایران را مشمول تحریم قرار داده است. اگر این نگرانی وجود داشت که آمریکا اشخاص و مؤسسات فعال در دورزدن تحریم‌ها را شناسایی کند، بدون اف ای تی اف نیز احتمال دسترسی به چنین اطلاعاتی منتفی نیست. نهایت حربه‌ای که دست آمریکاست، مجازات این افراد و مؤسسات است. در صورتی که این افراد و مؤسسات خارج از کنترل دولت آمریکا قرار داشته و یا اگر به چرخه دلار وابستگی نداشته باشند، امکان مجازات وجود نخواهد داشت. نکته دیگر اینکه ورود به اف ای تی اف به معنی افشای کلیه اطلاعات مالی کشور نیست. بنابراین، امکان دورزدن تحریم‌ها برای ایران همچنان وجود خواهد داشت. برای آمریکا روشن است که کارآمدترین راه مؤثر کردن تحریم‌ها، همکاری جهانی با آنهاست و این هدف با قرارگرفتن ایران در فهرست سیاه بهتر محقق می‌شود تا خروج از آن (قنبرلو، ۱۳۹۷: ۳۹-۳۸)؛ (Qanbarloo, 2018: 38-39). حتی به فرض احیای برجام و برداشته شدن تحریم‌ها با بقا در فهرست سیاه اف ای تی اف همچنان مشکلات پولی و بانکی پابرجا خواهند ماند.

فهرست سیاه اف ای تی اف تعاملات بانکی ایران با خارج را محدود می‌کند و حتی درآمدهای نفتی هم به کشور منتقل نمی‌شود. بیشتر پول‌های بلوکه شده ایران مربوط به صادرات نفت است که به خاطر وجود تحریم‌ها و همچنین عدم پذیرش اف ای تی اف قادر به بازپس‌گیری آن نیست. در واقع مشکل اف ای تی اف باعث شده است که در انتقال پول مشکل ایجاد شود؛ بنابراین علاوه بر تحریم‌ها، اف ای تی اف نیز در بلاک شدن پول‌های ایران مؤثر است. سال ۲۰۲۰ سرویس تحقیقات کنگره آمریکا در گزارشی میزان اموال بلوکه شده ایران را بین ۱۰۰ تا ۱۲۰ میلیارد دلار تخمین زد.

همچنین الن دوهان، گزارشگر ویژه اقدامات یک‌جانبه شورای حقوق بشر پس از حضور در ایران در سال ۲۰۲۲ اعلام کرد که ۱۰۰ تا ۱۳۰ میلیارد دلار از اموال ایران توسط آمریکا بلوکه شده است (وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۰۱)؛ (Ministry of Foreign Affairs of the Islamic Republic of Iran, 2022).

بانک‌های ایرانی به دلیل شرایط مربوط به قرارگیری در فهرست سیاه نمی‌توانند از سیستم‌های پرداخت جهانی؛ مانند سوئیفت بهره‌برداری کنند. این موضوع باعث می‌شود که ایجاد روابط پولی با کشورهای دیگر به یک چالش بزرگ تبدیل شود. به این دلیل که سوئیفت یکی از اصلی‌ترین کانال‌های نقل و انتقال وجوه بین‌المللی است و عدم دسترسی به آن می‌تواند به شدت تجارت خارجی را تحت تأثیر قرار دهد. از این رو، با تشدید تحریم‌های بانکی و بروز مشکل در پرداخت‌های تجاری بین‌المللی، الگوی تجاری ایران از مبادله نفت در ازای دلار به مبادله پایاپای یا تهارتی تغییر یافته است (جمالی حاجیانی، ۱۴۰۲: ۲۶۸)؛ (Jamali Hajiani, 2022: 268). به طور مثال یک قرارداد ۵ سال با پاکستان امضا شده که به‌ازای واردات برنج از پاکستان، ایران نفت به آن کشور صادر خواهد کرد. قرارداد مبادله جای در برابر نفت میان ایران و سریلانکا در دسامبر ۲۰۲۱ منعقد شد. سریلانکا در مجموع ۲۵۱ میلیون دلار بدهی نفتی به ایران دارد که آن را به صورت اقساطی با جای پرداخت می‌کند. این کشور ۲۰ میلیون دلار از بدیهی خود را در اسفند ۱۴۰۲ و ۵۵ میلیون دلار دیگر را تیر ۱۴۰۳ در قالب صادرات جای، تسویه کرد (اعتماد آنلاین، ۱۴۰۳)؛ (Etemad online, 2022). موضوع تهارت نفتی تنها به جای و برنج منتهی نمی‌شود؛ چند سالی است که موضوع تهارت نفتی ایران با چین برای ساخت مسکن، پروژه‌های عمرانی و ساخت و توسعه فرودگاه امام خمینی مطرح است. این وضعیت نتیجه تحریم‌های بین‌المللی و قرارگیری در فهرست سیاه اف‌ای تی اف است که امکان مبادلات پولی - بانکی برای تجارت با سایر کشورها را از جمهوری اسلامی ایران سلب کرده است. این گونه تهارتها ایران را به سال‌های دور از اقتصاد مدرن بازگردانیده است (مجلسی، ۱۴۰۰)؛ (Majelsi, 2019).

۴-۳- کاهش رشد اقتصادی و افزایش تورم

یکی از تأثیرات مستقیم قرارگیری در فهرست سیاه اف‌ای تی اف محدودیت‌های شدید مالی و بانکی است. این محدودیت‌ها توانایی ایران برای تعامل با بانک‌های بین‌المللی و انجام معاملات خارجی را به شدت کاهش می‌دهند. به عنوان مثال، بسیاری از کشورها از ترس نقض تحریم‌ها و مواجهه با تبعات قانونی، از همکاری با بانک‌های ایرانی خودداری می‌کنند. این امر نه تنها دسترسی به منابع مالی بین‌المللی را دشوار می‌سازد؛ بلکه به دسترسی به فناوری‌های نوین و سرمایه‌گذاری‌های خارجی نیز آسیب می‌زند. در نتیجه، کمبود این منابع مالی و فناوری‌ها به کاهش ظرفیت تولید و افزایش هزینه‌های تولید منجر می‌شود که در نهایت بر افزایش تورم تأثیر می‌گذارد. همچنین،

¹ Ellen Doohan

² Swift

³ Sri Lanka

بانک‌های بین‌المللی به دلیل ریسک تحریم و محدودیت‌ها، تمایل چندانی به همکاری با ایران ندارند. این وضعیت باعث می‌شود که دولت و بخش خصوصی برای تأمین مالی پروژه‌ها به منابع داخلی متکی بمانند که با نرخ‌های بهره بالاتر و محدودیت‌های شدیدتری روبرو می‌شود. این افزایش در هزینه‌ها نهایتاً رشد اقتصادی را تحت فشار قرار می‌دهد و به تورم دامن می‌زند. بدین ترتیب، اقتصاد ایران در پنج سال گذشته تورم بالای ۴۰ درصد را تجربه کرده است. خروج از فهرست سیاه اف ای تی اف باعث خواهد شد، اولاً هزینه ارتباطات تجاری پایین بیاید که این موضوع هزینه تمام شده ورود دلار به کشور را کاهش می‌دهد، دوماً کالاها ارزان‌تر به کشور می‌آیند و دیگر تورم افسارگسیخته نیز ایجاد نمی‌شود. سرمایه‌گذاری خارجی می‌تواند به عنوان یکی از عوامل کلیدی در رشد اقتصادی شناخته شود. با قرارگیری در فهرست سیاه اف ای تی اف، سرمایه‌گذاران خارجی نسبت به خطرات موجود و ناپایداری‌های سیاسی و اقتصادی حساس می‌شوند و تمایلی به سرمایه‌گذاری در ایران نشان نمی‌دهند. این مسئله نه تنها موجب کاهش بهره‌وری و رشد اقتصادی، رشد صنایع و اشتغال می‌شود، بلکه در بلندمدت ممکن است موجب عقب‌ماندگی تکنولوژیک و ضعف در زیرساخت‌ها نیز گردد.

تأثیرات اجتماعی قرارگیری در فهرست سیاه اف ای تی اف نیز قابل توجه است. کاهش رشد اقتصادی و بیکاری می‌تواند بر روی سطح رفاه اجتماعی تأثیر منفی بگذارد. خانواده‌ها با چالش‌های مالی بیشتری مواجه می‌شوند و این امر می‌تواند به افزایش نارضایتی اجتماعی و کاهش کیفیت زندگی منجر شود. افزایش نارضایتی اجتماعی خود می‌تواند به بروز ناآرامی‌های اجتماعی و سیاسی منجر شود که در نهایت بر ثبات اقتصادی تأثیر منفی خواهد گذاشت. در نهایت، قرارگیری ایران در فهرست سیاه اف ای تی اف نه تنها بر جنبه‌های مالی و اقتصادی تأثیر می‌گذارد بلکه می‌تواند بر تصویر بین‌المللی ایران نیز تأثیر منفی بگذارد. این امر می‌تواند بر دیپلماسی اقتصادی و تلاش‌های دولت برای جذب کمک‌های خارجی و توسعه روابط اقتصادی تأثیر بگذارد. به طور کلی، وضعیت فعلی ایران در حوزه روابط مالی و اقتصادی جهانی یکی از عوامل کلیدی در تعیین آینده اقتصاد این کشور و توانایی آن در مقابله با چالش‌های اقتصادی است. در مجموع، وضعیت کنونی ایران در فهرست سیاه اف ای تی اف به طور مستقیم بر افزایش تورم و کاهش رشد اقتصادی تأثیر می‌گذارد. نیاز به اصلاحات در ساختار اقتصادی، بهبود شفافیت مالی و ایجاد همکاری‌های بین‌المللی به منظور خروج از این وضعیت و دستیابی به رشد پایدار و کنترل تورم، بیش‌ازپیش احساس می‌شود.

نتیجه‌گیری

قرارگرفتن در فهرست سیاه در کنار کشورهای میانمار و کره شمالی جایگاه و منزلت بین‌المللی ایران را به شدت تضعیف می‌کنند. برای دشمنان جمهوری اسلامی همچون آمریکا و اسرائیل، قرارگرفتن ایران در فهرست سیاه بسیار مطلوب است، نه فقط به خاطر اجرای مؤثرتر تحریم‌ها، بلکه

^۱. Technological

به این دلیل که ایران به‌عنوان کشوری هنجارشکن و قانون‌گریز معرفی می‌شود. یکی از برنامه‌های اف‌ای‌تی‌اف محدودسازی مجاری مالی حمایت از تروریسم است. با تصویب نکردن سی‌اف‌تی و قرارگرفتن در فهرست سیاه اف‌ای‌تی‌اف، افکار عمومی جهان نسبت به ایران بدبین می‌شود و این تصور به وجود می‌آید که جمهوری اسلامی ایران تأمین‌کننده منابع مالی تروریسم است. از این طریق دشمنان جمهوری اسلامی ایران بهتر می‌توانند جامعه جهانی را متقاعد کنند که جمهوری اسلامی ایران از تروریسم حمایت می‌کند. درحالی‌که ایران قربانی تروریسم است؛ بنابراین، پذیرش بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یک دولت هنجارمند و حامی صلح و امنیت بین‌الملل مستلزم همکاری با رژیم‌هایی چون اف‌ای‌تی‌اف است.

جمهوری اسلامی ایران با تصویب اف‌ای‌تی‌اف و رعایت آنها می‌تواند به شفافیت و مبارزه با پول‌شویی در ایران کمک کند؛ باوجود تلاش‌های مستمری که برای محدودسازی مجاری پول‌شویی در ایران صورت گرفته، سازوکارهای مقابله مؤثر با پول‌شویی در ایران بسیار ضعیف است. هنوز سازوکارهای قانونی و نهادی مقابله با پول‌شویی در ایران از کارایی کافی برخوردار نیستند. جرایم سازمان‌یافته نظیر قاچاق ارز و کالا و مواد مخدر به اقتصاد ایران ضربه‌های جدی زده است؛ ازاین‌رو، پذیرش و رعایت استانداردهای اف‌ای‌تی‌اف می‌تواند به‌مثابه فرصتی ارزشمند برای بهبود سازوکارهای ضد پول‌شویی در کشور تلقی شود. همچنین، استفاده از نظر کارشناسان و متخصصان اف‌ای‌تی‌اف در حوزه مالی می‌تواند موجب ارتقای سیستم مالی داخل و بروز شدن آن شود. بنابراین می‌توان امیدوار بود که از طریق همکاری با این گروه جهشی بزرگ در بحث شفافیت‌های مالی به وجود آید. در دنیای امروز اقتصاد کشورها به‌هم‌وابسته است؛ بنابراین، جمهوری اسلامی نمی‌تواند به‌صورت جزیره‌ای و در انزوای اقتصادی زندگی کند. سیستم بانکی ایران زمانی می‌تواند پویا و فعال باشد که با سیستم بانکی جهان در ارتباط باشد. قرارگرفتن در فهرست سیاه تأثیرات عمیق و پیچیده‌ای بر اقتصاد کشور داشته است. کاهش سرمایه‌گذاری خارجی، افزایش تورم، کاهش رشد اقتصادی، محدودیت در صادرات و واردات، افزایش هزینه‌های تأمین مالی، نوسانات ارزی، ضعف نظام بانکی همگی از جمله تبعات منفی این وضعیت هستند. برای بهبود وضعیت اقتصادی ایران، نیاز است که اقدامات جدی برای خروج از فهرست سیاه اف‌ای‌تی‌اف انجام شود. در این صورت شرط لازم دستیابی به رشد اقتصادی پایدار و جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی فراهم خواهد شد.

منابع فارسی

۱. پورقربان، محمد، زارع‌پور، شیرین. (۱۴۰۲). عضویت در کنوانسیون‌های پالمو و سی‌اف‌تی و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران. *مطالعات راهبردی سیاست روابط بین‌الملل*، ۶ (۱۱)، ۱۶۷-۱۸۶.
۲. جمالی حاجیانی، امیر، عبدالمهی، اسماعیل، میرزایی، احمد. (۱۴۰۲). پولشویی مبتنی بر سوءاستفاده از نظام تجارت بین‌الملل با نگاهی به چالش‌های بنیادی نظام تجاری ایران. *فصلنامه*

۳. مطالعات بین‌المللی، ۲۰(۱)، ۲۸۲-۲۵۷.
۳. جمالی حاجیانی، امیر، اسماعیل، عبدلهی و میرزایی، احمد. (۱۴۰۲). رویکرد قانونگذاری ایران در گزارش معاملات مشکوک به پولشویی و موانع قانونی، فقهی و اجرایی آن. آموزه های فقه و حقوق جزاء، ۶(۲)، ۴۰-۲۲.
۴. جوانمرد، بهروز. (۱۳۹۵). بررسی حقوقی تعامل ایران با اف ای تی اف در پیشگیری از پولشویی. مجله کانون وکلا، شماره ۲۳۵، ۵۵-۶۳.
۵. حسینی احمدفداله، سیدمحمد، جعفرقلی خانی، ابوالفضل، و بلوردی، طیه. (۱۳۹۹). ابعاد حقوقی پیوستن ایران به گروه ویژه اقدام مالی (اف ای تی اف). مطالعات بین‌المللی پلیس، ۱۱(۴۲)، ۵۰-۷۸.
۶. خیرانی، روح اله، زرنشان، شهرام و سلیمانیان، محمدادی. (۱۴۰۱). ارزیابی وضعیت ایران در ارتباط با مقررات بین‌المللی مرتبط با پولشویی. پژوهش‌های حقوقی. ۲۱(۴۹)، ۶۹-۳۹. doi: 10.48300/jlr.2022.148310
۷. زارع، ساسان، اسمعیلی اتویی، سلمان. (۱۳۹۳). مدل سازی مدیریت ریسک بین الملل در بانکداری جمهوری اسلامی ایران با توجه به مولفه های امنیت ملی جمهوری اسلامی و شرایط تحریم. آفاق امنیت، ۷(۲۵)، ۲۴۵-۲۱۳.
۸. سریلانکا «۵۵ میلیون دلار» از بدهی خود به ایران را با چای تسویه کرد. (۱۴۰۳). اعتماد آنلاین. قابل دسترسی در: <https://www.etemadonline.com/tiny/news-667580>
۹. سلیمی، حسین. (۱۴۰۱). سیاست‌های جذب سرمایه در ایران شفاف نیست. اتاق ایران آنلاین. قابل دسترسی: <https://otaghiranonline.ir/news/44206/%D8%B3%DB%8C>
۱۰. شاخص قیمت تولیدکننده بخش‌های خدمات. (۱۴۰۲). مرکز آمار ایران. اسفند ۱۴۰۲ در: <https://amar.org.ir/news/ID/15281/total-gozaresht-service-1402--12>
۱۱. علی زاده سرخابی، رضا، و ملایی، حسین علی. (۱۴۰۰). ابعاد حقوقی پیوستن ایران به ای ال تی اف. قانون یار، ۵(۲۰)، ۵۶-۳۵.
۱۲. فاضلیان، رضا، عارف نژاد، محسن، روستا، زهره. (۱۴۰۱). شناسایی و رتبه بندی موانع سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران: کاربرد روش دلفی فازی. نظریه‌های کاربردی اقتصاد، ۹(۳)، ۱۴۷-۱۷۰. doi: 10.22034/eco.2022.52564.3084
۱۳. فولادی، مسعود. (۱۳۹۷). بررسی گروه ویژه اقدام مالی (اف ای تی اف) پیامدهای عضویت ایران. دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، ۱(۳)، ۹۳-۸۷.
۱۴. قنبرلو، عبدالله. (۱۳۹۷). تحلیل؛ وضعیت لوایح اف ای تی اف: گزینه‌ها و پیامدها. دیده‌بان امنیت ملی، ۸۲، ۵-۴۲.
۱۵. مجلسی، فریدون. (۱۴۰۰). عقب گرد اقتصاد ایران؛ مبادلات پایا پای، اقتصاد پویا. قابل دسترسی در: <https://eghtesadepooya.ir/?p=32685>
۱۶. محمودی، الهه. (۱۳۹۸). جهانی شدن اقتصاد و تأثیر آن بر تورم در کشورهای در حال توسعه

- آسیایی. سیاست‌های راهبردی و کلان، ۷(۲۵)، ۶۵-۴۶.
۱۷. مظاهری، محمد مهدی. (۱۴۰۲). اف ای تی اف و لیستی که همچنان برای ایران سیاه است. مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی، در: <https://ipis.ir/portal/subjectview/740541>
۱۸. نوروزی، میثم، اسکندری خوشگو، مهدی و ابوالقاسمی، ساناز. (۱۴۰۳). بررسی رویکرد نهادهای مالی بین‌المللی در پیشگیری و مقابله با پولشویی. فصلنامه مطالعات بین‌المللی، ۲۱(۱)، ۷۳-۵۵.
۱۹. یوسفی صادقلو، احمد، دانشجو، حامد. (۱۳۹۵). چالش‌ها و کاستی‌های مبارزه با پولشویی در حقوق ایران. فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری، ۱۲(۳)، ۷۲-۵۳.

English References

1. IMF. (2002). Globalization: A Framework for IMF Involvement, International Monetary Fund. <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2002/031502.htm#:~:text=Globalization%E2%80%A2>
2. Economic Declaration (2024). University of Toronto, at: <https://g7.utoronto.ca/summit/1989paris/communique/index.html>
3. Eggenberger, K. (2018). When is blacklisting effective? Stigma, sanctions and legitimacy: the reputational and financial costs of being blacklisted. *Review of International Political Economy*, 25(4), 115-158.
4. Exclusive interview of the French Weekly Le Point with Ms. Alena Douhan, UN Special Rapporteur (2022). Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs, at: <https://en.mfa.ir/portal/newsview/683460/Exclusive-interview-of-the-French-Weekly-Le-Point-with-Ms-Alena-Douhan-UN-Special-Rapporteur>
5. FATF (2022), Report on the State of Effectiveness Compliance with FATF Standards, FATF, Paris. <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Report-on-the-State-of-Effectiveness-Compliance-with-FATF-Standards.pdf.coredownload.pdf>
6. FATF Member Countries (2024). FATF, AT: <https://www.FATF-gafi.org/en/the-FATF/history-of-the-FATF.html>
7. History of the FATF (2024). FATF, at: <https://www.FATF-gafi.org/en/the-FATF/history-of-the-FATF.html>
8. Kida, M., & Paetzold, S. (2021). *The impact of gray-listing on capital flows: an analysis using machine learning*. International Monetary Fund.
9. Lincy, V., & Mostatabi, M. (2018). The FATF Keeps Iran on Blacklist While Ignoring Proliferation Financing Threat. "Wisconsin Project on Nuclear Arms Control".

10. Masciandaro, D. (2005). False and reluctant friends? National money laundering regulation, international compliance and non-cooperative countries. *European Journal of Law and Economics*, 20, 17-30.
11. Nanyun, N. M., & Nasiri, A. (2021). Role of FATF on financial systems of countries: successes and challenges. *Journal of Money Laundering Control*, 24(2), 234-245.
12. Rogoff, K. (2003). Globalization and global disinflation. *Economic Review-Federal Reserve Bank of Kansas City*, 88(4), 45-80.
13. Romer, D. (1993). Openness and inflation: theory and evidence. *The quarterly journal of economics*, 108(4), 869-903.
14. Secretariat, U. N. C. T. A. D. (2010). Foreign direct investment, the transfer and diffusion of technology, and sustainable development: note/by the UNCTAD Secretariat.
15. United Nations Conference on Trade and Development. (2023). *World Investment Report 2023: Investing in sustainable energy for all*. UN.
16. Who we are (2024). FATF, at: <https://www.FATF-gafi.org/en/the-FATF/who-we-are.html>

Translated References to English

1. Economic Declaration (2024). University of Toronto, at: <https://g7.utoronto.ca/summit/1989paris/communique/index.html>
2. Eggenberger, K. (2018). When is blacklisting effective? Stigma, sanctions and legitimacy: the reputational and financial costs of being blacklisted. *Review of International Political Economy*, 25(4), 115-158.
3. Exclusive interview of the French Weekly Le Point with Ms. Alena Douhan, UN Special Rapporteur (2022). Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs, at: <https://en.mfa.ir/portal/newsview/683460/Exclusive-interview-of-the-French-Weekly-Le-Point-with-Ms-Alena-Douhan-UN-Special-Rapporteur>
4. FATF Member Countries (2024). FATF, AT: <https://www.FATF-gafi.org/en/the-FATF/history-of-the-FATF.html>
5. Fazelian, R., & Arifnejad, M., & Rusta, Z. (2022). Identification and ranking of foreign direct investment obstacles in Iran: application of fuzzy Delphi method. *Applied theories of economics*. 9(3), 147-170 doi: 10.22034/ecoj.2022.52564.3084. **(In Persian)**
6. Fuladi, M. (2017). Analysis of the Financial Action Task Force (FATF) implications of Iran's membership, *New Achievements in Humanities Studies*, 1(3), 87-93. **(In Persian)**
7. History of the FATF (2024). FATF, at: <https://www.FATF-gafi.org/en/the->

FATF/history-of-the-FATF.html

8. Hosseini Ahmadfadala, S M., & Jafar Qolikhani, A., & Belwardi, T. (2019). Legal aspects of Iran joining the Financial Action Task Force (FATF). *International Police Studies*, 11(42), 50-78. <https://sid.ir/paper/385838/fa>. **(In persian)**
9. Jamali Hajiani, A., & Abdulahi, I., & Mirzaei, A. (2023). Money laundering based on the abuse of the international trade system with a look at the fundamental challenges of Iran's trade system. *International Studies Journal*, 20(1), 257-282. **(In Persian)**.
10. Jamalihajiani, A., & Ismail, A., & Mirzaei, A. (1402). Iran's legislative approach in reporting suspected money laundering transactions and its legal, jurisprudential and executive obstacles. *Doctrines of Jurisprudence and Penal Law*, 6(2), 22-40. **(In Persian)**
11. Jvanmard, B. (2015). Legal review of Iran's interaction with FATF in preventing money laundering. *Journal of the Bar Association*, No. 235, 55-63. **(In Persian)**
12. Khairani, R., & Zaranshan, Sh., & Suleimani, M. H. (2022). Assessing Iran's situation in relation to international regulations related to money laundering. *Legal Research* 21(49), 39-69 doi: 10.48300/jlr.2022.148310. **(In persian)**
13. Lincy, V., & Mostatabi, M. (2018). The FATF Keeps Iran on Blacklist While Ignoring Proliferation Financing Threat. *Wisconsin Project on Nuclear Arms Control*.
14. Majlisi, F. (2021). The backwardness of Iran's economy; barter exchanges, Dynamic Economy, accessible at: <https://eghtesadepooya.ir/?p=32685>. **(In Persian)**
15. Mahmoudi, E. (2018). Economic globalization and its impact on inflation in developing Asia, *Strategic and Macro Policy*, 7(25), 46-65.
16. Masciandaro, D. (2005). False and reluctant friends? National money laundering regulation, international compliance and non-cooperative countries. *European Journal of Law and Economics*, 20, 17-30.
17. Mazaheri, M. M. (2023). FATF and the list that is still black for Iran. *Center for Political and International Studies*, accessible at: <https://ipis.ir/portal/subjectview/740541>. **(In Persian)**
18. Norouzi, Meysam, Eskandari Khoshgou, Mehdi and Abolghasemi, Sanaz. (1403). A study of the approach of international financial institutions in preventing and combating money laundering. *Quarterly Journal of International Studies*, 21(1), 55- 73. **(In Persian)**
19. Pourqorban, M., & Zarapour, Sh. (2023). Membership in the Palermo and CFT conventions and its impact on Iran's national security. *Politics and international*

- relations*, 6 (11), 167-186 doi: 10.22080/jpir.2023.25033.1325. **(in Persian)**
20. Producer price index of service sectors (1402). Iran Statistics Center, March 1402 in: <https://amar.org.ir/news/ID/15281/total-gozaresh-service-1402--12> **(In Persain)**
21. Producer price index of service sectors (2023). *Iran Statistics Center, March 1402 in:* <https://amar.org.ir/news/ID/15281/total-gozaresh-service-1402--12>. **(In Persian)**
22. Qanberlo, A. (2017). analysis; Status of FATF Bills: Options and Implications, *National Security Watch*, No. 82, 42-5. **(In Persian)**
23. Salimi, H. (2022). Investment policies in Iran are not transparent. *Iran Room Online*, accessible: <https://otaghiranonline.ir/news/44206/%D8%B3%DB%8C>. **(In Persain)**
24. Secretariat, U. N. C. T. A. D. (2010). Foreign direct investment, the transfer and diffusion of technology, and sustainable development: note/by the UNCTAD Secretariat.
25. Sri Lanka settled "\$55 million" of its debt to Iran with tea (2024). *Trust Online*, available at: <https://www.etemadonline.com/tiny/news-667580>. **(In Persian)**
26. United Nations Conference on Trade and Development. (2023). *World Investment Report 2023: Investing in sustainable energy for all*, UN.
27. Yousefi Sadeghlou, A., & student., H. (2015). Challenges and shortcomings of combating money laundering in Iranian law. *Private and Criminal Law Research*, 12(3), 53-72. **(In Persian)**
28. Zare, S., & Esmaili Atoui, S. (2013). Modeling international risk management in the banking of the Islamic Republic of Iran according to the national security components of the Islamic Republic and sanctions conditions. *Afaq Security*, 7(25), 213-245. **(In Persian)**

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی